

ONDER WATER

SLAKKEN EN MOSSSELS IN DE EIJSDER BEEMDEN

In de Eijsder Beemden leeft een grote populatie Chinese moerasslakken. Waarschijnlijk zijn de eerste er ooit gedumpt door een aquariumliefhebber. Foto Buiten-Beeld, Blikonderwater.

Een wandelaar met liefde voor de natuur vindt maar zelden een zoetwaterslak of -mossel. Pas als een water is 'opgeschoond' en waterplanten en modder op de kant liggen trekken vooral de grote schelpen de aandacht. Als er in dat water grote weekdieren leven, komen er echter beslist nog veel meer soorten voor.

BLIKVANGERS

De huisjes van twee soorten slakken vallen op de kant het meest op. De eerste is de grote poelslak, met een lang uitgetrokken, spitse schelp van ongeveer 4 cm hoog en 3 cm breed. Levend kunnen we die slakken onder water op stenen en waterplanten zien kruipen, of ondersteboven hangend aan het wateroppervlak. Hun gewicht is onder water kennelijk zo gering dat de oppervlaktespanning van het water voldoende is om ze eraan te laten 'hangen'. Het zijn longslakken; zo hangend kunnen ze lucht happen. Om zich te voeden grazen ze vooral algen van de ondergrond waar ze op kruipen.

Een tweede blikvanger is de posthorenslak, die in tegenstelling tot de vorige soort breder is dan hoog.

Grote exemplaren kunnen meer dan 3 cm breed en tot 1 cm hoog worden. Dit is ook een longslak maar deze heeft, net als wij mensen, voor het binden van zuurstof hemoglobine in zijn inwendige circulatie. Daarom hoeft een posthorenslak minder vaak lucht te happen dan een poelslak, die het net als de meeste andere zoetwaterslakken moet doen met het minder efficiënte hemocyanine.

In de Eijsder Beemden leeft sinds 2007 een bijzonderheid: de Chinese moerasslak. De huizen van deze slakken zijn meestal 5 tot 6 cm hoog, maar ze zijn veel breder dan die van grote poelslak: tot wel 5 cm. De Chinese moerasslak is een zogenaamde exoot, een soort die hier oorspronkelijk niet thuis hoort maar er door toedoen van de mens terecht is gekomen. In dit geval is deze slak ongetwijfeld ooit eens aangekocht door een aquariumliefhebber die zich niet verdiept had in de Engelse naam 'Chinese mystery snail'. Die naam kreeg de slak omdat uit een volwassen vrouwtje per dag wel twee jonge slakjes tevoorschijn kunnen komen. Waarschijnlijk was zijn aquarium al gauw overbevolkt en heeft

de 'natuurliefhebber' zijn slakken losgelaten in een plas in de Eijsder Beemden. Daar leeft tot op heden een populatie die in 2010 op meerdere duizenden dieren werd geschat. Er zijn overigens maar weinig soorten zoetwaterslakken die echt levendbarend zijn. Eigenlijk zijn deze eierlevendbarend. Ook vrouwelijke Chinese moeraslakken produceren eieren maar die ontwikkelen zich nog in het moederdier tot jonge slakjes.

De vrouwtjes van de grote poelslak en de posthorenslak leggen wel eieren, meestal in een gelatineuze massa op een waterplant. Er vindt vooraf een paring met een mannetje plaats. De zoetwaterslakken zijn dus van gescheiden geslacht, in tegenstelling tot de meeste landslakken die zowel mannetje als vrouwtje zijn.

MOSSELS

Op de oever of in ondiep water kunnen we ook de schelpen van grote zoetwatermossels zien liggen; in de Eijsder Beemden zijn deze vooral van de bolle stroommossel en schildersmossel. Die schelpen zijn meestal tot zo'n 10 cm lang en 4 cm hoog. De schelpen van de bolle stroommossel hebben een afgeronde onderrand, die van de schildersmossel zijn vrijwel recht of iets ingedeukt. Levende zoetwatermossels kunnen zich met behulp van hun gespierde voet schuin verticaal in de bodem ingraven. Uit de schelp steekt een dubbele buis. Door de instroombuis wordt water naar binnen gezogen, waaruit de kieuwen zuurstof opnemen en waaruit voedseldeeltjes gefilterd worden. De mossels kunnen door dat filteren in belangrijke mate bijdragen aan de helderheid van het water waarin ze leven. Ook de mossels zijn van gescheiden geslacht. Bij de genoemde soorten lozen de mannetjes via de uitstroombuis continu grote hoeveelheden zaadcellen in het water, die daaruit door de vrouwtjes als bij toeval worden opgenomen. De vrij zwemmende larven die het vrouwtje naar buiten pompt hechten zich aan de kieuwen van een vis waardoor ze naar een andere plaats versleept worden. Na ongeveer een maand laten ze de vis los en begint hun leven als waterbodembewoner. In de Eijsder Beemden komt ook een exotische mossel voor: de Aziatische korfmossel. Deze heeft een driehoekige, sterk geribde schelp met een grootste breedte tot 4 cm. Deze exoot is niet beperkt tot de Eijsder Beemden; hij heeft zich vanaf de negentiger jaren via de grote rivieren door heel Nederland verbreid.

MEER SOORTEN

Behalve de hierboven genoemde weekdieren komen in Nederland ongeveer 50 soorten zoetwaterslakken en 30 soorten zoetwatermosselen voor, waarvan de meerderheid kleiner is dan 5 mm. In de Eijsder Beemden leven ongeveer 20 soorten zoetwaterslakken en 15 soorten zoetwatermosselen.

Zoetwatermossels, zoals de schildersmossel, filteren kleine voedingsdeeltjes uit het water en zorgen zo voor een heldere waterplas. De zwart-wit gestreepte mossel op de schildersmossel is een jonge driehoeksmossel. Foto Silvia Waajen.

De grote poelslak hangt vaak ondersteboven aan het wateroppervlak. Ze doet dat om lucht te happen. Foto Buiten-Beeld, Els Branderhorst.

TEKST: GERARD MAJOOR

